

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת תולדות תשע"ה

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

כי עקרה היא (כה, כא)

הגמרא אומרת במסכת יבמות (סד, א) "א"ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים". אפשר לפרש בדרך הלצה, דהנה מדרך העולם שהבנים מבטלים את אבותם מתלמוד תורה ותפלה ע"י טיפולם והדאגה למחסורם תמידין כסדרן. ועל זה אנו מבקשים שיתן לנו "זרעא חיא וקיימא די לא יפסוק מפתגמי אורייתא" שיהא זרעא חיא שלא יפסיק אותנו מפתגמי אורייתא, דהיינו שנוכל להגות בתורה ובמצוות ועם כל זאת שיהיו בריאים ושלמים כל הימים, ולא יבטלו אותנו בדאגותיהם עליהם. וזה הכוונה גם כאן, שהיו אבותינו עקורים כדי שיוכלו להתפלל בדיעה מיושבת בלי הפרעה של הילדים כי הקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים... (תפארת שלמה)

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא (כה, כא)

הגמרא במסכת ברכות (לד, ב) אומרת שכאשר מתפללים בנוכחות החולה אין צורך להזכיר את שמו, כמו שמצאנו אצל משה רבינו שהתפלל על מרים א-ל-נא רפא נא לה בלי להזכיר את שמה. כאן חשש יצחק שאם יצטרך להזכיר את שמה, הרי יזכיר את שם הוריה הרשעים, והוא לא רצה להזכיר את זכרם כשמתפלל עבורה, לכן התחכם להתפלל "לנוכח אשתו" בכדי שלא יצטרך להזכיר את שמה. ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו.

כתב רבי שלמה סובול ששאל את רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל מהו הלשון 'ויעתר לו השם' משמע שעשה לו הקב"ה טובה שלמה לאחר שהפציר, נעתר לבקשתו והפצרתו, ולא שהסכים תיכף לקבל תפילתו. וצ"ע שהיה הקב"ה הבטיח 'כי ביצחק יקרא לך זרע' ואמר רבי שלמה להגרי"ח שלדעתו התשובה היא כך, כיון שהקב"ה בישר לאברהם 'תיקבר בשיבה טובה' שיהיה לו נחת יהודי כל ימי חייו, ולכן הסתלק ה' שנים קודם זמנו שלא יראה את עשיו יוצא לתרבות רעה, א"כ כשאין יצחק מתפלל ומעתייר בבקשה, היה מוליד כשהיה אברהם אבינו בן מאה ששים וחמש, ט"ו שנה לפני ק"פ שנה. אך כיון שהעתייר בתפילה כשהיה אברהם בן ק"ס נמצא שלאחר ט"ו שנה יצטרך להסתלק מוקדם בחמש שנים. ממילא כתוב 'נעתר לבקשתו'. לאחר שהשלים רבי שלמה את דבריו, אמר תיכף הגרי"ח בגאונותו 'ויעתר לו הויה' בגימ' 'חמש שנים'. וראיתי בספרים שאמר הגאון רבי אהרן קוטלר [היום היארצייט] שלומר דבר כזה תיכף, מוכרח להיות מדרגה של רוח הקודש.

ויצא הראשון אדמוני (כה, כה)

הקשה המגיד מדובנא (בפירושו על מגילת רות) כיון שעשו מוכרח להיות שופך דמים מדוע יענש על כך?

אלא עשו נולד הראשון הרכבור, ומוכן לעבודת המקדש, לכן נולד במזל מאדים המורה על דם, והוא דם הקרבנות, וזה כונת הפסוק 'ויצא הראשון' כיון שהוא ראשון נולד 'אדמוני', אולם אחר שמאס בעבודה ומכרה לעיקב אחיו לא נשאר לפניו עוד למלאת ידיו על פי מזלו אלא להיות רוצח ולכן יענש על כך. דהיינו שעשו היה לו את הכח, ויכל היה לנצלו לטוב, אלא שבחר לנצלו לרעה. וכאשר משפיעים משמים כח לידי של האדם יכול הוא לנצלו לדברים רעים ג"כ. ובעניין הזה של ניצול הכח שלא לטובה מספרים על חסיד אחד, שבא לקבל ברכה מאחד האדמוניים היות וקנה כרטיס הגרלה על סכום מאד גדול בריצונו שכרטיסו יזכה, והרבי בירכו כי יצליח, יצא האיש מהרבי בשמחה גדולה אולם לבסוף לא הצליח ולא זכה בגורל. חזר החסיד ובא לפניו בנפילת אפיים עצוב ושיבור על אי הצלחתו. שאל הרבי לחסיד מה עשית אחרי שבירכתני אותך? והשיב כי נכנסנו אנה ומשפחתי למסעדה מתוך שמחה, וקרה שנשאנו חן בעיני בעל המסעדה ועשה לנו הנחה גדולה בעבור הסעודה כמעט בחינם, אז ספק הרבי על ידו ואמר חבל שאתה בעצמך הפסדת את האוצר, כי הברכה וההצלחה כולה היתה מוכנה לפניך אלא שניצלת אותה לדברים פעוטים.

כעין זה מסופר בספר "טובך יביעו" ח"ב, בא אחד לפני ר' מרדכי בנט זצ"ל שיברכו שמספרו יעלה בגורל ויזכה בסכום עתק בירכו ר' מרדכי שאכן כן יהיה וכשהגיע לביתו שמח וטוב לב, אמר לבני משפחתו שיעשו בביתם נסיון ליווכח אם ברכתו של הרב יעלה בגורלם, ועשו כעין גורל עם מספרים שונים והכניסו גם המספר התואם למספר שעומד לזכות, ואכן יצא המספר המבורך בגורל ושמחתם גדלה עד מאד, אולם כשהגיע זמן ההגרלה האמיתית הפכה שמחתם לתוגה, כי לא עלה המספר בגורל, הלך אותו האיש לרבי מרדכי וסיפר לו כל אשר קרה, ויאמר לו רבי מרדכי שהברכה התקיימה בגורל שעשו בביתם. (אוצרות התורה)

ויצא הראשון אדמוני (כה, כה)

יש להבין למה כיבד הכתוב את עשו לקראו בתואר 'ראשון' שהוא תואר חשוב.

כתב רבינו ה'בן איש חי', ונ"ל בס"ד דבא הכתוב לגנותו בתואר זה. והוא ע"ד מ"ש מהר"א אגביון ז"ל בעומר השכחה (דף נ"ה) שאם יהיה עבד משכיל במידותיו יבחרוהו יותר מן הבן אשר אביו הוא ת"ח והבן עם הארץ ואינו משכיל במידותיו. שכן אמרו בספר דברי הימים של "מלכי הערב" כי בקרטבא חלה דיין העיר למות, והיה לו בן אחד וגם היה לו תלמיד אחד שהוא בן הקצב, ובנו של הדיין לא היה ראוי כאותו התלמיד בן הקצב, ולכן, אחרי שמת הדיין, מינו תחתיו את בן הקצב. לאחר זמן, לא הסתדרו בן הדיין ובן הקצב, ובן הדיין זלזל בדיין החדש באומרו שהוא בן הקצב, ענהו ויאמר לו הדיין, נכון הוא שאני בן הקצב, אבל אני עתה התחיל החכמה והיחס ממני משא"כ אתה, שהיחס והחכמה נשלמו באביך ואצלך התחיל הנקלה והסכלות ע"כ ע"ש

וכן הענין כאן, הנה אבותינו אברהם ויצחק היו קדושים חכמים נבונים וידועים ואם היה עשו אדם טוב וישר והולך בעקבותיהם ודרכם, לא היה נקרא 'ראשון' בדרכם הטוב והישר אלא היה נחשב שלישי להם מפני שהוא נגרר אחריהם, אבל הואיל ועשו לא הלך בדרכם הטוב והישר אלא פנה לדרך רע וכסלות שאינו מסוג דרכם אלא להפך, על כן נקרא 'ראשון' שנפסק חבל החכמה והישרות של אבותיו ממנו, משא"כ יעקב אע"ה לא נבדל מאבותיו אלא הלך בדרכם הטובה והישרה ולכן אינו נקרא ראשון בדרך הטוב והחכמה אלא נקרא שלישי לאבות כי נמשך אחריהם והלך בדרך שהלכו בה. (עוד יוסף חי)

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו (כה, כז)

כל העובר ישתומם האיך יכול עשיו לרמות איש קדוש כיצחק אבינו בגלל ש"ציד בפיו"? ואף לפי דברי חז"ל שהכוונה שידע לרמות כיצד מעשרים וכו', עדיין הקושיא במקומה עומדת איך יכול לרמות בכמה שאלות את יצחק אבינו שקיים את כל התורה כולה!?

הביא תירוץ בספר דברי מאיר להרה"ק מפרעמישלאן זיע"א בשם הרה"ק ר' פייביש מבראדשין זצ"ל בזה הדרך, כי לרבו הקדוש של רבי פייבוש ז"ה הרה"ק בעל 'באר מים חיים' זצ"ל הי' לו בן אחד שלא הלך בדרכי ישר כראוי לפניו בן צדיק כמוהו, ואעפ"כ היה רבי חיים מחזיק את בנו במזונות במלבושים יקרים ודאג לו לכל הצרכיוותיו, ובכל אשמורת הבוקר כאשר קם ה'באר מים חיים' זיע"ע לעבודתו הק' פתח דבריו האיר בתפלה ובהתנצלות קדם רבון עולמין בזה"ל: רבונו של עולם הבט נא כאשר אנכי עושה עם בני אעפ"י שאינו הולך בדרך תמים אעפ"כ אני עושה לו רב טוב וחסד, ואנכי רק בשר ודם, ומכ"ש אתה הוא אבינו אב הרחמן טוב ומטיב ורב חסד בוודאי ראוי והגון לפניך להתנהג עם בניך כן ותלמד ממני ק"ו. והנה הגמ' אומרת (שבת פט, ב) "לעתידי לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם בניך חטאו לי, אמר לפניו, רבונו של עולם ימחו על קדושת שמך, אמר, אימרו ליה ליקב דהוה ליה צער גידול בנים אפטר דבעי רחמי עלייהו. אמר ליה בניך חטאו, אמר לפניו, רבונו של עולם ימחו על קדושת שמך, אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה, אמר לו ליצחק בניך חטאו לי, אמר לפניו: רבונו של עולם, "בני" ולא "בניך"?! בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי, עכשיו בני ולא בניך?! ועוד, כמה חטאו כמה שנותיו של אדם שבעים שנה וכו' אם אתה סובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך ואם תמצא לומר כולם עלי הא קריבית נפשי קמך וכו'" הרי שזה היה טענת יצחק להקב"ה שאעפ"פ שחטאו בכל זאת הם בניו. וזה מה שרצה יצחק אבינו לפעול בהנהגה של אהבתו לעשיו, בכדי שברבות הימים יעמוד זה לזכות ישראל שאף ע"פ שחטאו יגאלם הקב"ה.

"הקל קול יעקב והידיים ידי עשו" (כז, כב כג)

בספה"ק "אוהב ישראל" מביא בשם הרה"ק רבי נחמן קאסאבער: כיון שייצחק הבחין בשני הוכחות סותרות, קול של יעקב וידיים של עשו, מדוע ועל סמך מה הכריע שהוא עשו וברכו, אולי ההכרה של הקול הוא האמת ולא מגיע לו את הברכות?

ותירץ, שעשו חשש לאפשרות שיעקב ירמה את יצחק ויגנוב לו את הברכות ובודאי שיעקב בפקחותו ישנה את קולו לקולו של עשו כדי להטעותו לכן אמר עשו ליצחק אביו כשיבוא הוא עצמו לקחת את הברכות ישנה את קולו לקולו של יעקב וזה יהיה לך האות והסימן שאני עשיו, ובא לפניך, ויעקב בחכמתו הבין שכנראה זה מה ששוכח בין עשו ליצחק אביו, לכן כשהגיע אל אביו לא שינה את קולו להידמות לעשיו, רק דיבר בקולו הטבעי ובדרך ארץ, וכיוון ששמע יצחק את קול יעקב הבין שכנראה זה עשו לפי מה שסוכם ביניהם.

כעין רעיון זה ממש כתב בספר בית הלוי, ומוסיף: ועל זה אמר יצחק לעשו "בא אחיך במרמה" ובאונקלוס פירש בחכמה, כיון שהיה זה כאילו מרמה, אבל באמת לא היה רמאות שכן דיבר בקולו הטבעי וא"כ זה מרמה של חכמה.

(אוהב ישראל)

ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש (כו, כח)

ראיתי בשם כ"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע, שהיה ידוע כקנאי גדול ולוחם מלחמות ה', ובפרט בעיני לבוש שצריך להיות על טהרת הקודש, ולא להידמות ללבושי הגויים, והנה פעם בא לפניו איזה נגיד גדול שהיה לבוש בלבוש מודרני, וברצות הצדיק לעורר לו על ענין זה בדברי נועם, כדי שלא להעליב אותו.

אמר בדרך צחות לתת טעם מדוע הנגידים הגדולים בעם דרכם להיות לבושים בלבוש גויים, וכך אמר, הנה יעקב אבינו קיבל ברכות "עולם הזה" מיצחק אבינו "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש", וכאשר קיבל ברכות אלו הוא היה לבוש בבגדי עשו, כדי שלא יכירו אביו, וכמו שכתוב (כו, טו) "ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן" ומכיון שיעקב אבינו קיבל את ברכות העוה"ז בהיותו לבוש בבגדי עשו, הנה זה גרם שהעשירים הגדולים שזכו לברכות אלו, אף הם לבושים לפעמים בלבוש שדומה ללבושו של עשו, עכ"ד.

(זאת התורה)

"ויחדר יצחק חדרה גדלה עד מאד" (כו, לג)

למה חדר יצחק, אמר: שמה עוון יש בי, שברכתי קטן לפני גדול ושניתי סדר היחס. התחיל עשו מצוח: "הכי יקרא שמו יעקב, ויעקבני זה פעמים". אמר לו אביו: מה עשה לך? אמר לו: "את בכרתי לקח, והנה עתה לקח ברכתי". אמר: בכך הייתי מצר וחרד, שמה עברתי את שורת הדין. עכשיו לכוור ברכתי, "גם ברוך יהיה" (רש"י בראשית כז, לו).

מי מסוגל להבין את עשו -

בא מן השדה והוא עיף, וחומד את נזיד העדשים. כשהוא מתבקש לשלם תמורתו בכורה, החל לחרף ולגדף את העבודה שבכורים (בראשית רבה סג, ג), וצחק צחוק גדול על אחיו התמים, שמחשיב את הבכורה ומוכן לתת תמורתה נזיד עדשים (שם, די) -

וכעת, שיעקב אבינו השתמש בזכות הבכורה לקבל את הברכות, מתמרמר הוא על 'רמאותו'... אבל כזה הוא הטבע האנושי -

שמעתי מעשה בדיין ירא שמים, אבל ממה חיים. ייקח שוחד.

אבל אסור, החליט לקחת בשינוי. לתובע ייחד את הנעל הימנית, ולנתבע את הנעל השמאלית.

לפני הדיין היה מחליף את נעליו בנעלים שבחדר המבוא, לראות באיזו מהן טמנו תכריך שטרות. ואם בשתייהן, איזו מפריעה יותר להליכה.

יום אחד תחב רגליו, והימנית בקושי נכנסה. מצא סמוכין למכביר להצדיק את התביעה, ופרכות לכתות גרסת הנתבע. לאשרו, מעולם לא נכשל, תמיד נתן הצד הצודק את השוחד.

יצא התובע וכל תאותו בידו, והדיין צלע החוצה וחלץ את החפיסה מנעלו, והנה היא תכריך נירות בעלמא.

"איזו שחיתות", רטן. "איזו רמאות!" אין אמון בבני אדם...

זהו שאמרו, שאין האדם רואה ננעי עצמו. הוא נוטל שוחד, ומעייניו ברמאות הזולת...

(הגדת)

ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך (כו, לה)

ביאר בספר "מנחת אליהו" (לבעל "שבט מוסר" פרק לג) עפ"י מה שכתב רש"י על הפסוק "וקח לי משם שני גדיי עזים" וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק, אלא פסח היה, האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים מפרקי דר"א עכ"ל.

ומביא ששמע מפי זקן חכם שיעקב נתן ליצחק אפיקומן אחר האכילה, וזהו כונת הפסוק "בא אחיך במרמה" "במרמה" גימטריא "אפיקומן" (287) וכונת יעקב בזה שלא יוכל לטעום לאחר מכן מצידו של עשו מאחר שכבר אכל אפיקומן ואסור לאכול אחר אפיקומן.

(אוצרות התורה)

יקרבו ימי אבל אבי (כו, מא)

יום אחד פרצה בבית המדרש של בריסק מחלוקת בין שני אבלים "אומרי קדיש" שכל אחד מהם רצה לעבור לפני התיבה כרגיל... והגיעו הדברים עד כדי מכות וזוב הם, בינתיים הגיע לבית המדרש רבי יושה בער, ובראותו את הנעשה ובשמעו בשל מה פרצה המריבה נוף בשניהם, הנה עכשיו פנה רבי יושה בער אל הקהל, ואמר:

מחזור לי פשוטו של הפסוק, "יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי" לכאורה הרי מוקשה הדבר, מפני מה היה עשו צריך לדחות את הדבר ימים רבים כל כך? וכי לא יכול ברנש כעשו לסדר את חשבונו עם יעקב בו במקום? אלא כידוע עשו בשאלותיו ששאל את אביו "היאך מעשרין את התבן" העמיד עשו כל הזמן פנים של ירא שמים כביכול, ולפיכך בחר בימים של "ימי אבל אבי" שהם הימים הטובים ביותר לפתוח בהם במחלוקת, למשל, על התפילה לפני התיבה, להתפלל לפני העמוד ולומר קדיש. יעקב ירצה לעבור לפני התיבה, ועשו ירצה לעבור לפני התיבה, ויהיה מקום לתגרה לצעקות להרמת ידיים ויווצרו שני צדדים, במבוכה הזאת יהרג יעקב ויהיה עוד כאלה שיצדיקו את עשו שרצה לזכות את אביו בעולם הבא ורדף אחרי מצוה... זאת ההזדמנות הנוחה ביותר כדי להתחשבן ולהתנפל על אה...

העולם אומרים בדרך צחות שעשיו עשה חשבון שאם יהרוג את יעקב כעת, יצטרך לומר קדיש כפי שיעקב ולאחמ"כ כשאביו ימות יצטרך לומר עוד פעם קדיש, לכן העדיף לחכות לאבל אביו ולומר קדיש על שתיים בבת אחת...

וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה (כח, ט)

כתב רש"י "על נשיו - הוסיף רשעה על רשעתו (ר"ל מרשעת על מרשעיות שהיו לו כבר וק"ל) שלא גירש את הראשונות".

למה הדבר דומה? היה אחד שהגיע אל הרופא להיבדק, אמר לו הרופא שלפי תוצאות בדיקות הדם, חייב הוא להתחיל בדיאטה כבר מהיום, ואם לא היה שהוא בסכנת חיים. שואל אותו אחד את הרופא מה עלי לעשות בשביל זה? אמר לו הרופא, הנה אכין לך תפריט מסודר, לארוחות בוקר צהריים וערב, בבוקר תאכל שתי פרוסות של לחם מקמח מלא עם כח וכך ירקות, בצהריים מנה אחת של עוף עם תוספת אחת בלבד ובערב ג"כ שתי פרוסות של לחם מקמח מלא עם קצת גבינה, וירקות ללא הגבלה.

שמע אותו אדם, ורשם את הדברים. כשעמד בפתח לצאת מן החדר, שאל את הרופא, "רק דבר אחד אני רוצה לדעת, את התפריט שהכנת לי, לאכול לפני הארוחה או אחרי הארוחה?"...

כך גם עשיו, שהיו לו כבר כמה רשעיות, הלך ונשא את מחלת בת ישמעאל כי אביו מקפיד שינשא דוקא למשפחה זו...

מאוצרות המגידים

ויתרוצצו הבנים בקרבה (כה, כב)

"ויתרוצצו" - רבותנו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי ע"א עשו מפרכס לצאת" - רש"י

מבואר בדברי חז"ל אלו, שכבר בבטן אמם היו עשו ויעקב שונים בתכונותיהם. השאלה היא, אפוא, מה הטענה על עשו שיצא רשע, והלא כך היו תכונותיו הטבעיות?

אמנם, יסוד גדול עלינו לדעת. כל אדם מוצא את עצמו לפעמים במצב רוחני קשה. הוא מתקומם: 'זה לא הוגן'!... אך עליו לדעת ששום מצב מצד עצמו לא בהכרח הוא טוב ולא בהכרח הוא רע. רק האדם קובע אם המצב טוב או לא טוב. למשל, אדם שיש לו ראש סתום. הזכרון לא עובד, כח המחשבה לא עובד.

האם זו ברכה או קללה? תלוי מה אדם עושה עם אותו ראש. אם הוא עמל ומתייגע שוב ושוב להבין כמה שורות בגמרא, עד שבסוף זוכה להגיע להבנת הסוגיא על בוריה - הרי שעליו להודות ולהלל לבוראו על שעשאו חסר כשרון, ויחד עם זאת מתמיי, דבוק בה', וזיכהו לקבל על עצמו עול תורה ומצוות כראוי.

אך אם הוא אינו מנסה לעמול בתורה, אלא מחליט: היות והלימוד קשה עלי, הרי שאין לי סיכוי להצליח, וממילא מתייאש מראש - כלפיו הראש הסתום זו קללה. אבל הראש הסתום מצד עצמו אינו לא ברכה ולא קללה. האדם הוא זה שקובע מה לעשות עם אותו ראש וכיצד לנצל.

דוגמא נוספת: אדם שחי בתוך חברה לא טובה, מתגורר באיזור חילוני וכדומה. האם זו ברכה או קללה? ראינו יהודים שחיו בשכונות לא טובה, ודוקא בזכות זה בניהם צמחו להיות גדולי עולם ממש. זאת משום ששמרו עליהם ולמדו איתם כל הזמן, וכתוצאה מההשקעה המרובה הילדים הללו יצאו פרחים. לעומת זאת יהודי אחר שחי בין שכנים לא טובים, ילדיו מסתובבים ברחובות, וכמה מהם התקלקלו.

אם כן, כשנשאל האם לא טובה זו ברכה או קללה? - גם כאן התשובה תהיה: תלוי באדם עצמו, מה הוא עושה במצב שאיליו נקלע.

יש הטוען לפני הקב"ה: בורא כל עולמים, מה פתאום שמת אותי בדור כזה? אילו היית שם אותי בשנת ת"ק בדורו של הגאון מוילנא, והייתי שכן שלו דלת מול דלת - הכל היה נראה אחרת.

מי אמר שיותר טוב להיוולד בשכונת לגאון מוילנא מאשר להיוולד באיזור שהי עיירה שכוחה בדורו? אולי כן ואולי לא, תלוי מה עושים עם זה. אם יוצא ממנו יהודי תלמיד חכם חשוב, זו הברכה הגדולה ביותר שיכול היה לקבל מהבורא יתברך.

יסוד זה מרומז באופן נפלא ומופלג בדברי חז"ל (נדה טז, ב) שאמרו, שכשאדם נברא, הקב"ה גורו עליו מה יהיה; חכם או טיפש, גיבור או חלש, עשיר או עני, אבל צדיק או רשע - זה הקב"ה לא קובע!

תמה האדם: מה פירוש הקב"ה לא קובע? הרי אם אני עני, טיפש וחלש, מסתבר שגם אהיה רשע!... זו טעות! אדם יכול לקחת את הטיפשות שלו, את העניות שלו ואת החלישות שלו, ולעשות מעצמו צדיק גדול יותר ממה שהיה יכול להיות אילו היה חכם, עשיר וגיבור!

לפי זה תתיישב הקושיה שהקשנו בעניין יעקב ועשו, שאם כבר בבטן אמם הייתה ליעקב משיכה לבית המדרש ולעשו הייתה משיכה לבית עבודה-זרה, היכן הצדק?

התשובה היא: נכון, כל אחד מהם התחיל מנקודה אחרת, אבל דוקא עשו עם התכונות השליליות שלו היה יכול להתעלות פי כמה וכמה, ואילו ליעקב, דוקא אותו כח של קדושה עלול היה להיות לו לרועץ, כי אדם אחר במקומו, בדרגה שלו, כשהיה נכנס לבית שם ועבר, לא הייתה לו כלל סיבה להתאמץ ללמוד ארבע-עשרה שנה ברציפות, בלי שינה, שהרי הוא גאון, הוא יעקב אבינו! מה יש אם יישן מעט? הרי הוא כבר יודע את כל התורה, אותה למד מיצחק אביו!

אבל לא! יעקב אבינו קבע לעצמו את מצבו. הוא עמל בתורה וצמח להיות אחד מהאבות הקדושים, עמוד התורה!

אין שום דבר שקובע לאדם אם יהיה רע או טוב. רק האדם עצמו בכח מעשיו קובע את מדרגתו ואת הצלחתו - לטוב ולמוטב.



ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי (כז, ד)

מרק משכין שלום

מעשה מאוד בלתי-שכיח אודות 'מטעמים אשר אהב', מובא על רבי שמואל קובלסקי זצ"ל, בספר "אנא עבדא":

בכל יום – כך סיפר אחיו – לאחר השיעור שמטר ב"בית דוד", היה עולה לבקר אצל אמו, לקיים מצות כיבוד הורים, לשמח אותה. אמו היתה שואלת באופן קבוע: "האם אכלת ארוחת בוקר?" והוא היה עונה באופן קבוע בחיוב, כי ידע שיקשה עליה להכין ארוחה, והוא לא רצה להכביד עליה, למרות שהיתה עושה זאת בשמחה. זה לא היה שקר, מפני שהוא טעם משהו לפני השיעור, ואת ה'משהו' הזה ניתן היה להחשיב בשעת הדחק כארוחת בוקר. הוא היה יושב אפוא בבית אמו, שותה רק כוס תה, משוחח אתה, מנסה לשמח אותה, ושב הביתה.

כאשר הגיע הביתה, היתה רעייתו שואלת, האם אכל כבר ארוחת בוקר. הוא השיב בחיוב, כי חשש לכבודה של אמו – מגיע אליה הבן רעב, והיא לא מכינה לו אוכל!?

רבי שמואל צבי קובלסקי תמיד 'כבר אכל', ותמיד נותר ללא אוכל עד הצהריים...

ככלל, הוא נהג לאכול מעט מאוד, לא פינק את גופו, לא היה להוט אחר אוכל, ובכלל לא התייחס לאוכל ולא שיבח מעדן.

רק מאכל אחד יצא מן הכלל הזה, עקב מעשה שהיה. פעם אחת, בהיותו תלמיד ישיבה, הגיע הביתה לבקר ביום שישי. אמו הגישה לו מרק ירקות סמיך. "נו איך המרק?" היא התעניינה, והבחור יצא מגדרו לשבח את המרק שהכינה.

"או, סוף-סוף יש מאכל שהוא אוהב!" – נהרו פניה של האם, ומאז, בכל פעם שידעה שהוא עומד להגיע, הכינה עבורו את המרק שכה אוהב עליו.

לפני שנישא, שאלה הכלה-לעתיד את האם, אלו מאכלים הוא אוהב. שמואל צבי מעולם לא הביע דעה על אוכל, הוא אינו להוט אחר שום מאכל, אבל מאכל אחד אני יודעת שהוא אוהב – שמחה האם לשתף את הכלה – "פעם הוא שיבח את מרק הירקות הסמיך שהכנתי, ומאז אני מקפידה להכין אותו תמיד. הוא אוכל את המנה שאני מגישה, עד תומה, ואני מגישה לו עוד תוספת".

הוא לימדה את הכלה, מלאת הרצון הטוב, את אופן הכנת המרק הזה, והיא, אכן, הכינה אותו שוב ושוב לפי המתכון שקיבלה. רבי שמואל צבי אכל את המרק, הודה לה על מאמציה, ואף קיבל בתודה תוספת.

במשך כל חייו הוא לא הביע דעה על אוכל. הרבנית לא ידעה אלו מאכלים חביבים עליה ואלו אינם רצויים. הוא פשוט לא התייחס לאוכל. רק על מאכל אחד היה ידוע שערב לחיכו – המרק הזה. לדעתה, טעמו של המרק היה ממש נורא, אבל על טעם וריח אין, כידוע, להתווכח.

לאחר פטירתו לחיי עול, הגיע מכתב תנחומים מחבר ותיק, שהתגורר בארץ אחרת. הוא שמע את הבשורה המרה, ומיהר לשלוח את תנחומיו בכתב.

"הוא הציל את חיי הנישואין שלי"... כתב החבר במכתבו. בינו לבין רעייתו התגלעו חיכוכי דעות על עניינים שבטעם וריח. היא בישלה בסגנון מסוים, והוא העדיף סגנון בישול אחר. אלה הכינה מטעמים, לדעתה, והוא סלד מהם.

כאשר שמע על כך הרב קובלסקי, סיפר לחברו את המעשה שהיה: כאשר הייתי בחור ישיבה, הגעתי ביום שישי אחד לבקר אצל אמי, והיא הגישה לי מרק ירקות סמיך. טעמתי, וכמעט נתקע האוכל בגרוני. טעמו היה נורא בעיני. אמי עמדה לידי, ובקשה לדעת, האם ערב התבשיל לחיכי. וכי מה יכולתי לומר? כלום יכולתי לצער אותה, לומר שאיני אוהב את המרק כלל וכלל, וכל טרחתה היתה לשוא!?

הודיתי לה, אפוא, על המרק ושבחתי את טעמו. היא שמחה מאוד, ומזגה, לצערי, תוספת לצלחתי. אכלתי גם את התוספת, כדי לא לצער אותה. זה ממש לא היה קל, חששתי שאני עומד להקיא, אבל כאשר ראיתי את עיניה המאירות משמחה, יגעתי שהמאמץ היה כדאי.

הבעיה היתה, שמאותו יום, בכל פעם שידעה אימי, שאני עומד להגיע, היא הכינה ברוב מסירות, את המרק הזה... ואני הייתי כמעט נחנק, ומודה לה על המאמצים ועל הטרחה.

לא חשבתי שלאחר נישואי הבעיה תימשך, אך... כלתי שמעה מאמי, שזהו המאכל היחיד ששבחתי בפניה. כיון שהיא אשה טובה, רצתה לעשות את רצוני, ואני לא רציתי לאכזב אותה. אכלתי את המרק הנורא, הודיתי, וקבלתי תוספת, שגם עליה הודיתי. נו, ואתה מתווכח עם אשתך על הבדלי טעמים!?

"מאותו יום" – סיפר החבר – "לא שמעה ממני אשתי מילת בקורת על האוכל, רק שבחים ותודות. זמן מה לאחר מכן, היא החלה להכין מאכלים שערבו לחיכי מאוד, ושוב לא התווכחו לא על הבדלי טעמים ולא על זוטות אחרות. השלום והשלוה שבו לאוהלנו.

הרבנית קראה את המכתב, ולא ידעה את נפשה מצער. מדוע? מדוע הוא לא סיפר על כך? והרי היא היא את המרק הזה לא סבלה מעולם, הילדים סלדו ממנו ולא הסכימו לטעום. היא הכינה במיוחד עבורו, כדי שישמח, והוא כמעט נחנק, והודה לה מקרב לב. מדוע הוא שתק, ולא אמר מילה!?

אבל היא ידעה את התשובה, והתשובה גדולה ועמוקה...

אבל היא ידעה את התשובה, והתשובה גדולה ועמוקה... (ומתוק האור)



מה חשבו יצחק ורבקה

(תפארת שמשון)

"ויהאב יצחק את עשו כי ציד בפיו", שהיה מביא ציד ומאכיל את יצחק (רש"י, מהתרגום), "ורבקה אהבת את יעקב" (בראשית כה, כח). וכי זו הסיבה שבגינה היה יצחק אבינו, אמוד היראה, "פחד יצחק" (בראשית לא, מב), אוהב את עשו, שהיה "איש שדה", אדם בטל (רש"י), ש"יוצא וגוזל וחומס והיו בני אדם מאררים אותו" (תנחומא תצא ד), פוקד בתי עבודה זרה (בראשית רבה סג, י), וידע יצחק שאין שם שמים שגור בפיו (רש"י בראשית כז, כא). ואהבו משום שאכל מצידו. ולא זו בלבד, אלא שבקש לתת לו את הברכות? אתמהא!

אלא מאי, יצחק אבינו ראה שעשו מפרנסו בכזו מסירות, והבין שמשום כך העניק לו הקדוש ברוך הוא שני בנים אלו, את עשו ואת יעקב, ולפיכך עשו הבכור. כי "אם אין קמח, אין תורה" (אבות פי"ג מי"ז), וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגורת עוון (אבות פי"ב מ"ב). הבין יצחק אבינו שזו חלוקת התפקידים בין עשו ליעקב, עשו ממונה על ה"מלאכה" ואחראי ל"קמח", ויעקב "איש תם ישב אהלים", אהלי שם ועבר, אהלי תורה ותפילה, מתעלה ברוחניות ומקרין על אחיו, כעין שותפות יששכר וזבולון.

וכשם שזבולון העושה פרקמטיא ומסחר עבור יששכר העוסק בתורה מוזכר ראשונה בברכות יעקב (בראשית מט, יג-יד) ומשה (דברים לג, יח), כקדימת הקמח לתורה, כך קודם עשו ליעקב. לכן ביקש לתת ברכות יבול ושפע גשמי לעשו, כפי שעם ישראל מחזיק מיבולו המבורך של בני שבט לוי המקדישים עצמם לתורה ולעבודת ה' ומקרינים רוחניות למחזיקיהם: "וירו משפטך ליעקב ותורתך לישראל (דברים לג, י).

אם כן, מדוע התנגדה רבקה, וממרום הודיעה בנבואה שיעקב הוא שיטול את הברכות, ולא יהיה סמוך על שלחן עשו?

שתי סיבות לכך. האחת, שהרב מפוניבז' זצ"ל אמר לי פעמים רבות, בבאור דברי הגמרא (יומא עא ע"א): "הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין".

מהו: "ימלא גרונו", וכי החכמים יפתחו פיהם, והמנסך יצוק לגרונו? ודאי שלא! אלא מאי -

הענין כך הוא: הקדוש ברוך הוא קוצב לעשיר פרנסתו, ומוסיף לו גם עבור תלמידי החכמים. ואז, ראשית כל חי העשיר בפזרנות, ומוציא את כספו ואת הכסף המופקד אצלו. וכשנותן כבר למשולח של הישיבה, לוקח המשולח את האחוזים שלו, ומה מגיע כבר לגרונו של תלמידי החכמים...

לפיכך, אמר לי הרב מפוניבז', מכתת הוא רגליו בעצמו, למרות זקנתו וחולשתו. כי בנועם שפתיו פותח הוא את לב הנדיבים לתת יותר, את כל החלק המופקד אצלו, וכולו קודש לישיבה! וזהו שאמרו: "ימלא גרונו", שיתן להם את הסכום במלואו!

חששה רבקה שאם עשו יהיה הממונה על פרנסת יעקב, יגווע יעקב ברעב... ודבר שני, אמר לי הרב מפוניבז' זצ"ל, מטרה נוספת לי בנדודי: לזכות יהודים במצות החזקת התורה. רצון זה הוא הנותן לי את הכח לשאת את הקשיים והביזיונות שהם מנת חלקי.

וסיפר: נקשתי בדלת ביתו של עשיר מופלג. פתח את הדלת ואמר: "איני נותן למשולחים", וטרק את הדלת. זהו, פטור אני. נסיתי לזכותו, וסרב. אבל עקפתי את הבית ודפקתי על דלת המשרתים. המשרתת פתחה, ראתה זקן לבן, והניחה לי להכנס. היית צריך לראות את פני בעל הבית! התבוננתי סביב, וראיתי תמונה ממוסגרת של יהודי חרדי וזקנו יורד על מדותיו. שאלתי מי זה, וענה: "זה סבי". התענייני והתרכך. ספר על ארחותיו וצדקתו. אמרתי: "תמונה כזו, מן הדין שתפאר חדר בישיבה, שהתלמידים יראו וילכו בארחותיו!" נענה, ותרם חדר בישיבה!

כסבורים אתם שהחדר לא היה נבנה בלעדיו? אבל הוא שזכה! ורבקה ידעה שלעשו אין זכויות להחזיק את יעקב!

ופעם חזר הרב מפוניבז' ממסע מתייש למען הישיבה, ואמר לי: "בוא וראה מעשה אלקינו, השגחה פרטית!"

הבנתי שחווה הצלחה מיוחדת. וספר: הייתי בארצות הברית, ושמעתי על פלוני יהודי מיליונר, המבקש להנציח את שמו במבנה צבור רב רושם בארץ הקודש. חשבתי לעצמי, ברוך השם, ישיבת פוניבז' עומדת על תילה. אבל נתרם אותו להציב יד ושם לישיבה נוספת שנכחדה בשואה הנוראה. ישיבת גרודנא, או רמיילס, או קוברין, או ברנוביץ', לא חסר -

הכלל, טרחתי ונסיתי בלי סוף, וכל העת היו דחיות מדחיות שונות, ממש מניעות ממרום. פה יצא ופה נסע, פה חלה ופה נפש. התיאשתי, והתרמתי גבירים כיכולתי, וברוך השם עלה בידי. כשעליתי למטוס לשוב ארצה, מי יושב לידי, מבושב הצמוצמו, אם לא אותו יהודי! באמת יהודי חם בעל לב נפלא. שוחחנו בלבביות והצאתי את מרכלתי, לזכותו בשני העולמות.

ואמר לי: "חבל שהרב אחר בשבע. כבר תרמתי אצטדיון ביפו שישא את שמי, אצטדיון בלומפילד..."

אי, מעשה אלקינו! לא היו לו זכויות, לא נמצא ראוי! -

אילו היה זוכה, ובונה היכל לתורה, כמה מצוות היו מתוספות לו מדי שנה בשנה, ומדי חודש בחדשו. מדי שבוע ויום, ובכל שעה ושעה!

משלא זכה, כמה חלול שבת רחמנא לצלן יזקף לחובתו... ובענין זה, שאל הגאון רבי דוד גריינימן זצ"ל אל דודו, מרן ה"חזון איש" זצ"ל:

אני נוסע לארצות הברית לאסוף כספים עבור כולל חזון איש, ויהודים רבים עונים לי: "תבוא מחר". איני מבין - וכי מחר יהיו עשירים יותר? אני כבר כאן, מדוע לא יתנו?!

חבל שלא שאל אותי, יש לי נסיון בזה.

מה שקרה הוא, שהייתה פה תקלה. קרתה טעות ופתחו בפניו את הדלת. באמת, שלא בכוונה. אבל מחזר ידעו לענות שאינו בבית... וכמעשה שהיה. פעם ישבו שלושה יהודים: רופא, ונדיב, וסוחר מצליח. התגלגלה השיחה, ותהו מה יאמרו עליהם לאחר פטירתם. אמר הרופא: "ודאי יספרו כמה חולים רפאתי, ולכמה עזרתי. איך כתתי רגלי, ולעתים לא גביתי תשלום, אפילו רכשתי את התרופות". "אני יכול להעיד על כך", אישר הנדיב, "אבל מובן שבהספד יפריזו מעט. עלי, דומיני, יספרו על הלב הפתוח והיד הרחבה" - "שמענו על כך", אמר השלישי, "אבל מובן שבהספד יפריזו יותר. הפלא ופלא: בחיילים מספרים עליכם את האמת, במידה. וכשאתם עולים לעולם האמת יפריזו עליכם בשקרים. אני, בעולם השקר חי בשקר, אבל בעלותי לעולם האמת יאמרו עלי את האמת!" "הכי צד?" תמחו. ואמר: "כל משולח וגבאי צדקה שבא לביתי, אומרים לו: הוא איננו. וזה שקר, כמוכן. אבל כשאמות יאמרו: הוא איננו, וזו תהיה אמת לאמיתה..." מכל מקום, לא זו היתה תשובתו של ה"חזון איש". היודעים אתה מה ענה?

שאותו יהודי נצרך לזכויות של עוד קריאת שמע ערבית ושחרית ולעוד שלוש תפילות, כדי לזכות להחזיק תורה.

האריה המדבר

שמעתי מהגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, שכמעט כל הענשים הכבדים נתכו על מעשה אחד! נקצבו בגין טעות אחת! אדם הראשון גורש מגן העדן ונקנסה עליו מיתה, ונדון לעבודת פרך, בשל חטא אחד: "מצוה קלה צויתו, ועבר עליה" (שבת נה ע"ב). כששאלו נדרים לב ע"א) מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים, נחלקו רבותינו איזו משלוש סיבות גרמה. אבל ודאי להם שאחת מהן, ולא לשתן! ראובן כבוד ישראל איבד בכורה כהונה ומלכות, בגין תביעה אחת. שלא לדבר על כך שהייתה זו תביעה כה דקה עד שכל האומר שראובן חטא אינו אלא טועה (שבת נה). שאול באחת, והודח מהמלוכה (יומא כב ע"ב). חטא העגל, אחד. מי מריבה אחד. מדוע?

נסביר, ונספר ספור:

בחר חפס עבודה. עיין בעתון, במדור "דרושים". מודעה צדה את עיני: "עבודה זמנית קלה ומכניסה, לא נדרש נסיון קודם". ינסה. התקשר, והוזמן לכתובת בפתח תקוה. נסע, ונוכח שאלו משרדי גן החיות. תמה, ועלה. התקבל במאור פנים. "תראה", אומר לו מנהל גן החיות, "הארי התפגר. אי אפשר לנהל גן חיות בלי מלך החיות. הזמנו צמד אריות מטנזניה. עד שיגיע, נסתפק בתחליף. פשטנו את עור האריה, נקינו, אל תדאג. התקנו ורוכסן. תבוא מחזר בשבע, שעה לפני הפתיחה". הבין מדוע לא נדרש נסיון קודם. "מה עלי לעשות", שאל. "מאומה. כתבנו שהעבודה קלה. האריה עצל. מפעם לפעם תפער את הלוע ותפהק. בכל חצי תשא. זה הכל. הגן נסגר בארבע. בחמש, מוציאים אותך מהגוב". הסכים ליום יומיים נסיון. הגיע בשבע ועטה את הפרווה. חש מסורבל כל כך, הבטיחוהו שיתרגל מהר. הטעינוהו על הרכב ודהרו עמו במשעולי גן החיות. בקול נקישה מתכת נפתח הגוב והוא נדחף פנימה. הפתח נסגר בנקישה והרכב עזב את המקום. התמקם על ארבעותיו ונער את הפרווה - והנה הלבאי לקראתו, צועדת מעדנות. שותק מאימה. גרר עצמו אחורנית, ונחסם במוטות הכלוב. הלבאי עצה מולו, אמדה אותו בעיניה הצהובות. לא ארוחה משיבעה, אבל מנה ראשונה. קולו רעד: "שמע ישראל" -

"ה' אלקינו ה' אחד", ענתה בקול גברי. אח, "לא ילבש". "התעודד", אמרה לו 'הלבאי', "עוד מעט יבואו המבקרים, עלינו להניח את דעתם". נשאה ראשה והשמייעה שאגה מקפאת דם. 'האריה' נסה לחקותו, לא רע עבור פעם הראשונה טוב, בחברותא זה נסבל. בכל פעם השתפרו השאגות, התחרו ביניהם בעצמתן. אולי יקבלו תוספת מאמץ לשכרם. ברבע לארבע התפרץ אדם למשרדו של מנהל גן החיות, ואחריו שובל של שלושה זאטוטים. בפרצוף סמוק קרא: "לא אעבור על כך לסדר היום! את העיתונות אערב, את כל המדינה אבעיר! אתם מתענתים בקהל, מציגים מצג שוא!"

בדרך הרוש

"הרגע", בקש המנהל, "מה העניין?" "להרגע, איך אפשר להרגע?! הילדים רצו לגן החיות, רוצים לראות אריה. התארגנו, והגענו. שלמתי, הנה הכרטיסים, והתחלנו בסיוור. אמרתי: הנה היפופוטם, הנה הפיל, והם: "היכן האריות". הראיתי להם את הקופים והקופיפים, את הג'ירף והזברה, והם: "היכן האריות". ראינו את הדובים והנמרים, והם: "האריות". טוב, הולכים ומגיעים, הם הפנו לנו את הגב, ואז אני שומע את האריה שואל את הלבאי: "מתי מסיימים, עוד כמה זמן נותר?!" והלבאי ענתה: "שקט, מישוהו בא!" אז אני שואל אותך, כך מרמים, כך מתענתים בצבור ששלם כסף מלא?!"

עודו מדבר, והד השאגות חדר לחדר, נשמע בברור. "הנה, שומע אתה", אמר המנהל. זה מה שהיה עוד חזר. עיני הלה ירקו ברקים: "איך מאמין לי אפוא?!" "תשמע", נסה המנהל להפיש את דעתו. "בוא ונעשה עסק. אני מאמין לך, תאמין אתה לי. אני יושב פה מהבוקר. בכל חצי שעה, לערך, שואגים הם כוז שאגה. כל היום הם שואגים. אז פעם אחת דברו, משום כך אינם אריות?!"

אכן כן! משום כך אינם אריות! כי אריה אינו מדבר. נקודה. ואם פעם אחת דבר, אינו אריה! והנמשל, מובן. עבד ה', אינו חוטא ולו פעם אחת. ואדם חכם, אינו עושה מעשה שטות ולו פעם אחת. ובפעם אחת, מתגלה מהותו! ובענין זה -

"אמר רבן שמעון בן גמליאל, כל ימי הייתי משמש את אבא, ולא שמשתי אותו אחד ממאה - אף לא אחוז אחד! - ששמש עשו את אביו. אני, בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים. אבל עשו, בשעה שהיה משמש עת אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות! אמר: אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות!" (בראשית רבה סה, טז).

ונעיר, שאביו היה עיוור, ולא ראה באלו בגדים הוא משמשו! לא עשה זאת אלא לכבודו! קוראו אביו, ומורה: "שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד" (בראשית כז, ג). והיו לו בגדי חמודות, שספרו במדרש (הובא בפרוש הברטנורא, בראשית כז, טו) "שהן 'כתנות עור' שעשה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון, ומצויות בהן כל החיות שבעולם, וכשהיה נוגע באותה צורה הייתה באה לפניו ועושה בה כרצונו. ונפלו ליד נמרוד, וכשהרגו עשו עברו לרשותו. ועתה, כשנשלח להביא ציד, מדוע לא נטל עמו את הבגדים שיעזרוהו בציודו? כי האב אמר לו ליטול חציו וקשתו! איזה כבוד אב!

ואמרו (בתנחומא תולדות יא): כיון שיצא לעשו ולצוד שלח הקדוש ברוך הוא עליו שטן ולא הניחו לצוד עד שיבוא יעקב ויטול את הברכות. כיצד, היה עשו רץ וצד צבי וקושרו ומניחו, ורץ ותופס אחר וקושרו ומניחו, והשטן מתירן ומבירחן, והיה עשו בא ולא היה מוצא אחד מהם. וכך עשה ב' או ג' פעמים והיה מגלגל בשעות עד שבא יעקב ונטל את הברכות. נעיי: הרי נשלח לצוד, וצד. יסתפק בצבי אחד! כמה אוכל האדם! וביחוד לאחר שראה שהקודמים הותרו באורח פלאי, יקח האחד וישוּב! אבל ראוי שהמגש יהיה עמוס, לכבוד האב, ועבור זה, כדאי לטרוח כל כך!

ניחא, אבל כשראה שהצבאים משתחררים ובורחים, דרך בדוקה לפניו: "משל לצייד שצד צפורים, אם ראשון ראשון משבר כנפיו, משתמר. ואם לאו, אין משתמר" (ערוכין נד ע"ב). ישבור רגלי הצבאים, ולא יברחו. אבל אין זה נאה להביא לאבא צבאים בעלי מומים! היש לנו מושג כמה טרח ויגע ורץ, התאכזב והתחיל מחדש, שוב ושוב. כמה מתוסכל היה! וממשיך המדרש: "וכיון שנכנס הרשע, התחיל קורא לאביו בזדון: 'יקום אבי ויאכל מציד בנו' (בראשית כז, לא), והכתוב אומר עליו: 'בבוא רשע, בא גם בוד' (משלי יח, ג), 'קום אביו', היה גוזר עליו" - איפה ה"בבקשה", כי יעקב אמר "קום נא" (בראשית כז, יט. וברש"י שם כב)! מה רוצים ממנו? מי כבד את אביו כמותו, כמה טרח ויגע, אז שכח לומר "בבקשה!"

אבל המכבד באמת, אינו "שוכח"! כמה נוקב משל המדרש (במדבר רבה יח, יז). [על דואג ואחיתופל, ראשי הסנהדרין בדורים] לבית שהיה מלא תבן, ואין אדם יודע מה בתוכו. לימים התחיל התבן מבצבץ מבין הסדקים, וידעו הכל שהוא מלא תבן! נורא, ונחמו מה!

(והגדת)

ועתה יצחק אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמתי מצותי הקותי ותורתי (כו, ה) בגמי (יומא כח, ב) אמר רבא ואיתימא רבאשי קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין שנאמר תורת אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה" בתוספות ישנים הקשה אמאי נקט ערוב תבשילין וכי קלה היא טפי מכל המצוות? ובעיון יעקב תירץ משום דאמרין (בפסחים סו) דמותר לבשל מיו"ט לשבת הואיל ואי מיקלעי אורחים, ואברהם אבינו שהיה ראשון להכנסת אורחים וא"כ אפ"ל דאינו צריך לעירובי תבשילין ואפ"ה קיים אותו. ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (כו, כז) בגמרא תענית (כט.) א"ר יושביי דרב כריח שדה של תפוחים,

ועתה יצחק אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמתי מצותי הקותי ותורתי (כו, ה) בגמרא תענית (כט.) א"ר יושביי דרב כריח שדה של תפוחים,